

YNGLINGAKONUNGARNAS ÄTTARTAL

ÄREKVÄDE TILL KONUNG RAGNVALD HEIDUMHAR
AV TJODOLF FRÅN HVIN

Översatt av FRANS G. BENGTSSON

INLEDANDE anmärkningar. Det versmått, på vilket denna högst ryktbara katalogdikt över Sveriges äldsta kungar är avfattad, är kviduhattr, en av regler fast bunden förädlad bildning ur fornyrdislag. Andra någorlunda fullständigt bevarade stora skaldedikter på detta mått äro Egil Skallagrimssons *Sonatorrek* och *Arinbjarnarkvida*. Reglerna för kviduhattr äro inte alltför svåra; i varje fall betydligt mycket enklare än för drottkvätt, det klassiska mått som var skaldediktningens förbannelse (emedan skalderna funno dess ständiga användning vara en hederssak, ehuru det var alltför svårt för de flestas förmåga) och som i svårighet endast torde överträffas av vissa forniriska mått. I jämförelse därmed gör kviduhattr ett intryck av harmlös naturpoesi. De udda halvverserna skola ha tre stavelser, de jämna fyra eller fem; varje sådan halvvers skall bilda en någorlunda fast grammatisk enhet; enkel allitteration skall finnas mellan helversernas båda hälfter; assonans förekommer inte. Det bör därför vara åtminstone principiellt möjligt att återge en kviduhattr-dikt med bibehållen form. Största svårigheten blir, att man på fornnordisk tunga hade långt mera lakoniska uttrycksmöjligheter än vad fallet är för oss; det disponibla antalet stavelser vill därför inte alltid räcka till för en översättare som, under strävan att bevara något av originalets specifika ton, även vill göra innehållet rättvisa.

Trots de bästa förhandsuppsåt har i denna översättning det formella schemat inte kunnat strängt följas. På ett antal ställen ha stavelserna i udda halvverser fått bli fyra; och det är endast en klen tröst att Tjodolf själv någon enstaka gång, och Egil till synes oftare, tillåtit sig samma frihet, ty sådant kan i de föreliggande texterna bero på förvanskningar. Vidare har allitterationen ofta fått bli lidande (någon gång ersatt av assonans), hellre än att ett klart och konkret innehåll skulle snedvridas under försök att rädda densamma. Ett exempel på hur översättaren i sådana fall stundom får var nöjd med en kompromiss, när inte allitterationen erbjuder sig av sig själv, är följande: I strofen om Yngvar säger Tjodolf att denne kung föll i härnad mot esterna, varpå han vill meddela att den fallne satts i hög

vid stranden där han stupat; han gör detta på så sätt, att han i ett par klara och böljetunga rader, de kanske mest högpoetiska i hela dikten, säger att Östersjön nu är Yngvars hovskald:

Auk Austmarr jöfri svenskum
gymis lióð at gamni kveðr.

Ordagrant: »Och till den svenske vildgaltens (det är vildsvinshjälmbärarens; på Tjodolfs tid redan förbleknat till en allmän betydelse av hövding eller hjälte) gamman sjunger Östersjön sin sång.» Ingen alliteration ger sig här av sig själv; innehållet skulle endast försämrats genom modifikationer vidtagna för att vinna en sådan; översättningen har därför här kommit att bli alliterationslös:

Östersjön till sveahjältens
gamman nu bär fram sin sång.

Vid översättningar av skaldepoesi utgöra kenningarna ett särskilt problem, långt ifrån lätthanterligt. All översättning av poesi måste självfallet såsom högsta mål sträva efter att bibehålla själva det poetiska elementet i originalet; om man i strävan efter fullkomligt ordagrant återgivande, eller i strävan efter bibehållandet av ett visst formellt schema, låter det strikt poetiska elementet bli lidande, har man vunnit en mindre fördel på bekostnad av en större; och om den rena ordagrannheten göres till högsta mål, kan läsaren alltid undra varför inte översättaren nöjt sig med ett återgivande på prosa, då ju dock i hans tolkning det poetiska behandlas som något sekundärt. Nu äro kenningarna stundom av sådan art att de ha ett positivt poetiskt värde, ur visuell eller annan synpunkt: då måste de naturligtvis efter möjlighet återgivas. Men stundom är deras poetiska värde ohjälpligt lika med noll (när det inte får sägas vara negativt), nämligen när de endast äro sterila och mekaniska tekniksaker, en sorts händiga nödrim för de gamla skalderna: goda för dem att ha färdiga på lager vid förekommande fall av improvisation inför en kung med kort tålmod, och nästan alltid i stor mängd nödvändiga vid brottningarna med den fruktansvärda drottkvädestekniken, varvid ur det stora memorerade förrådet av kenningar sådana kunde framlockas, som för ögonblicket passade bra till vinnande av alliteration och assonans. Den sortens kenningar har en översättare ingen anledning att behandla med pietet; men vid goda skalders behandling av enklare versmått — såsom i föreliggande fall — äro de till all lycka sällsynta. Hur stor emellertid en verkligt god kennings poetiska verkan kan vara, och hur mycket den saknas om den upplöses av översättaren, är inte svårt att illustrera. Andra hälften av den drottkvädna strofen på Karlevistenen på Öland fylles till större delen av en magnifik femledad kenning:

Munat reið-Viðurr ráða
rógstarkr i Danmörku
Yndils iormungrundar
örgrandari landi.

I Brates »Sveriges runinskrifter» meddelas härav en översättning, där alliteration och assonans bibehållits, under det att kenningen helt upplösts, all visuell kvalitet därmed förflyktigats och endast det rent begreppsliga i fri omskrivning blivit kvar:

Aldrig en mera väldig
ädling med tro och heder
styra skall stora landskap
stridsstark i Danmarks rike.

Föredrar man att bibehålla kenningen, och därmed det visuella och i någon mån det vokala, får man visserligen kasta alliteration och assonans över bord; men även bortsett från att översättningen blir trognare, uppväges förlusten säkerligen av vad man vinner:

Ej skall en mera felfri
sjökungars vida utmarks
stridsväldige vagnhövitsman
råda i Danmarks land.

Med goda kenningar bör man alltså handskas så ömsint som möjligt. Någon så praktfull som den anförda finns inte i *Ynglingatal*; men man får dock säga att Tjodolf i denna dikt har en lycklig hand med sina kenningar, använder dem med måtta och inte gärna hemfaller åt sådana som ha direkt nödrimskaraktär. Några äro måleriska, som när han kallar mjöd »oxhornens vindlösa hav», omskriver hötjuga med »redskap att slänga Sleipners foder», på ett ställe kallar elden »landbackens tångväxts frätsot», på ett annat »Forniots son med glöd i buken», på ett tredje »rökvältraren»; av sådan sort förekomma åtskilliga, och de måste naturligtvis efter bästa förmåga återgivas i översättningen. Besvärligare är när hans kenningar hänsyfta på litterära ting som inte kunna förutsättas allmänt bekanta för nutida läsare; som när han kallar galgen »Signys mans kalla häst». Att Signy var gift med Hagbard, och att Hagbard var den berömdaste av alla sagohjältar som hängts, är kanske inte numera vid första ögonkastet klart för så många; och ännu översättningens modifierade »samma häst som Hagbard red» blir kanske en onödig ledsamhet för mången. När skalden i strofen om Bröt-Anund kallar stenar för »Jonakrs söners sorg», har i översättningen denna kenning helt upplösts; ty eljest skulle en särskild not varit nödvändig för att påpeka, att gåtan syftar på en episod i den saga som fragmentariskt finns bevarad i *Hamdismal* i Eddan; och en översättning stöttad av lärda fotnoter har inte här varit det eftersträfvade.

En poetisk översättning av *Ynglingatal* gjordes för omkring 40 år sedan av Axel Åkerblom; den har jag tyvärr inte varit i tillfälle att jämföra med, på grund av avlägsenhet från lärda bibliotek; det kan därför hända att min översättning är en överflödighet bredvid den. Men åtminstone har jag haft en textredaktion att följa, som kan förmodas vara avgjort bättre än vad som förelåg då, nämligen Ivar Lindquists »Norröna Lovkväden». Denna åtföljes av en ordagrann

prosaöversättning, som är högeligen behövlig för en filologiskt olärd översättare. Men den mycket lärde textredaktören är inte ansvarig för allt som står i min översättning; ty på ett fåtal ställen har jag inte lyckats nå fram till någon tro på hans tolkningsförslag. Jag vägrar bestämt att anse det för poetiskt möjligt att en dunkel benämning på Sveigder skulle kunna betyda »den hugstore sonen av pysslingar», så mycket mera som Lindquist själv försett detta tolkningsförslag med ett frågetecken; då tror jag hellre på vad Schück någonstans förmodat, nämligen att uttrycket kan betyda »eldens son», med mytisk innebörd. Jag tror inte heller att Tjodolf, som var en god skald, kan ha sagt att Bröt-Anund råkade ut för stenraset »under himlens klarhet», ty ett sådant påpekande skulle ur poetisk synpunkt varit utomordentligt valhänt; den äldre tolkningen förefaller mig här långt mera begriplig. En besvärlig sak att komma till rätta med är den otympliga strofen om Egil, som i sin komposition avviker från allt annat i dikten och väl får förmodas vara betydligt fördärvad. I strofen om Yngvar har jag översatt »ondskapt hop av esters kämpar» i överensstämmelse med en senare konjektur av Ernst A. Koek i »Notationes Norrœnæ».

Bland diktens ej fåtaliga dunkelheter finnas en del namn om vilka man ingenting vet och som möjligen äro förvanskningar: Lofund, Ränning, Stiflosund och flera. Poetiskt gör detta inte mycket; värre är ur den synpunkten, att det namn, i vilket hela dikten mynnar ut, Heiðumhár, tillnamnet på den Ragnvald som dikten är tillägnad, inte är tillfredsställande tolkat. S. Bugge och andra efter honom anse det betyda »den ärorike», »den högt hedrade»; och man bör kanske i mån av förmåga försöka tro på den betydelsen, ehuru den verkar miss-tänkt tam efter Tjodolfs högstämda försäkran om namnets ojäm-för-liga praktfullhet. Redan för Snorre synes betydelsen ha varit okänd.

I. UPPSALAKONUNGAR

Uppfyllt blev,   där Frode bodde,
varslat slut   som väntat *Fjolner*:
oxars horns   lugna inhav
fällde där   krigarfursten.

Dagsljusskygg   dvärgaportvakt
har med svek   lockat *Sveigder*:
eldens son   ilat efter
illslug dvärg   in i klippan.
Skön i glans   Skatt-Mimers sal
jättefylld   mot hjälten gapat.

Vanlande till Viles broder
häxad togs med trolldomskonster:
ofärdsstor ölets nattfru
red på den som stritt mot ljonar.
Sedan brann på skeppets bädd
givmild kung som maran kvalde.

Brått *Visburs* vällusthölje
slöks av Vågs varme broder:
krävarna av kunglig makt
rett en eld runt sin fader.
Ylande eldhunden bet
härskaren i husets hägn.

Fordom hänt att folkets härmän
mängt sin kungs blod med mullen:
sveabåd bar olivsvapen
drypande från *Domalds* lik,
då av dem daners ovän
gavs till blot för bättre äring.

Ofta om ett yngvakummel
vittra mäns vett jag utsport:
på vad plats bålet lågat
dånande, dit *Domar* lyftats.
Nu jag vet att Fjolners ättling,
bräckt av värk, brann vid Föret.

Falskt är det att *Dyggve* smeker
gudamör i Glitnirs salar:
hästgudinnan, Ulvens syster,
gavs en gång kung att välja;
och med svears allvåldsherre
leker nu Lokes dotter.

Dag jag vet hur döden kallat:
varsel kom till visdomsmannen,
sedan han, sin sparv att hämna,
stridbar nått till svärdets strand;
och ett bud härmän buro

hem från kamp i östervägar,
att med spett för Sleipners foder
ynglingen av ödet nåtts.

Alrik föll där *Erik* även
bane gavs av broderns vapen:
så blir sagt, att Dags två söner
dräpt varann med betselon.
Ej förr sports att Frej-avkomman
övat dråp med ökens remtyg.

Under var om *Agnes* här
skådat glad vad Skjolv förrättat:
sin gemål vid gyllne halsband
höjde hon i luften högt.
Så vid Törn fick kungen tämja
samma häst som Hagbard red.

Ingjald blev, som offerhusets
altarvakt, av *Aolf* slagen,
när sitt svärd svartsjuk konung
blodade emot sin broder.
Brottsligt var att Beras konst
eggat dem till brödraenvig:
utan gagn, av kärlek galna,
ha de lagt som lik varandra.

Iorund fann i forna år
livets slut i Limafjorden,
när en hög repöglans häst
där bar upp Gudlaugs bane.
Gethårssnott har galgens rep
halsen klämt på stormäns herre.

Audun blev i Uppsala
orkeslös av ålderssjukan
och fick då för andra gången
spädbarns dryck seglivad dia.
Ej mer dög östlandsdrotten
att sin horn till munnen höja,
när till sängs söners bane
maktlös sög mjölk ur udden.

Tyrs son måst för Tunnes makt
lovordsföljd ur landet flykta;
och en galts trynes glaven
ristades i *Egil* röd,
innan han i östra riket
länge haft herraväldet.
Skilfingen till hjärtat skar
bestens käfts krumma vapen.

Ottar föll, för örn att trampa,
dristeligt för daners vapen.
Valplatsgam på Vendelfältet
klöst hans lik med blodig klo.
Så jag hört, att svear länge
verket mints av *Votr* och *Faste*:
hövdingar från *Frodes* öland
blivit här den höges bane.

Mer jag hört: en häxas trolldom
ond förgjort *Adils'* levnad,
när till döds berömde drotten
huvudstöp från hästens rygg.
Då med grus en gudaättlings
hjärnans saft blev sammanblandad:
i *Uppsala* Ales ovän
ödesdömts att döden möta.

Eysteins tråd har ändan fästad
där hans liv på *Lofund* lyktats;
där han sägs med svear samman
innebränd av jutska män.
Fastlands tängs frätningssjuka
sniket bet i snidda väggar:
tomtens skepp med stadig timring
fullt av män kring fursten brann.

Upp kom bud att *Ösels* åbor
Yngvars liv i örlog ändat:
ondskapt hop av esters kämpar
stark vid *Stein* mot kungen stred.
Östersjön till sveahjältens
gamman nu bär fram sin sång.

Anund blev av olycksstenar
hejdad brått vid Himmelsleden:
full av hat en frillofödings
ondska kom mot esters ovän.
Främjaren av färdevägar
gömts i ras bland jordens knotor.

Väldige rökvältraren
Ingjald tungt på Ränning trampat:
gårdars tjuv glödfotsulad
steg igenom gudars ättling.
Underligt bland olycksöden
detta syntes för sveafolket,
att en drott av dråplig mandom
eget liv själv måst ända.

Vid den våg som spolar Vidön
slök hus-ulven *Olofs* hölje:
svears kungs klädnad löste
Forniots son med glöd i buken.
Ättlingen av hjältars släkt
långt förinnan flytt Uppsala.

II. KONUNGAR AV VESTFOLD

Var man hört att *Halvdans* död
kändes tung för tingsdomstolen:
hon som dväljs vid dråp-stenrösen
honom tog från Toten bort;
och i sorg vid Skirningssal
hirden stod kring höglagd hjälte.

Ned till lust för *Lokes* dotter
Eystein sänts av segelbommen;
under sten är nu en stad
honom redd på Radens sida,
där kall våg av Vadlas älv
bärs till sjön förbi hans ägor.

Och till tings en tredje konung
stämts av Hel i hennes hemvist,
när *Halvdan*, som satt på Holtar,
njutit slut vad nornor unnat.
Härskaren av hirdens män
bars till grav som satts på Borre.

Och *Gudfred*, skönvuxne fursten,
föll för svek i forna dagar:
ondsint mot den ölrustyngde
har till hämnd en kvinna hetsat.
Ömkligt dåd har legodrängen
övat då på Åsas maning:
på forn strand av Stiflosund
hjältens bröst blev genomstunget.

Kraftens stams stora utgren
grönska nått i Norges land:
Olof höll herravälde
vida kring i Vestmarir,
tills av ond fotvärk ansatt
hjälten bröts vid Foldens brädd.
I sin hög härmäns herre
sitter nu på Geirstadir.

Härligast inunder himlen
bland de namn kungar bära
Ragnvalds är, ryttarskarans
hövitsman: Heiðumhár.